

кладных целей” porusza problem wieloznaczności prefiksów czasownikowych w języku rosyjskim oraz związane z tym trudności w opanowaniu poprawnych nawyków językowych przez przyszłych tłumaczy. Zdaniem autorki poznawanie prefiksacji czasownikowej w przypadku blisko spokrewnionych języków słowiańskich ma swoje plusy i minusy – na początkowym etapie studiowania tego zagadnienia język ojczysty może być pomocny, natomiast na poziomie zaawansowanym może pojawić się interferencja. W rozwiązaniu tego problemu mogłoby pomóc stworzenie bazy rosyjskich i polskich czasowników prefiksalnych, ku czemu zmierzają prowadzone przez autorkę badania.

Reasumując, monografia jest zbiorem ciekawych propozycji dotyczących nauczania języka rosyjskiego jako obcego w aspekcie lingwistycznym, przekładowym oraz kulturoznawczym.

RENATA CZAPLIKOWSKA

EWOLUCJA I KONSTYTUOWANIE SIĘ GLOTTODYDAKTYKI JAKO DYSCYPLINY NAUKOWEJ

Rec.: Przemysław E. Gębał. *Dydaktyka języków obcych. Wprowadzenie*.
Wydawnictwo Naukowe PWN, 2019, 508 ss. ISBN: 978-83-951407-3-0.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rh216910-16>

Glottodydaktyka (inaczej dydaktyka języków obcych), dyscyplina akademicka sytuowana w obszarze nauk humanistycznych i przypisywana obecnie do językoznawstwa stosowanego, rozwija się na gruncie nauki polskiej intensywnie od niemal 50 lat w wielu ośrodkach uniwersyteckich. Za miejsce jej narodzin przyjmuje się zgodnie Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a za jej ojca bezspornie uznaje prof. Ludwika Zabrockiego. Jako dyscyplina glottodydaktyka zajmuje się niezwykle złożoną materią, a mianowicie procesami nabywania i uczenia się języka obcego, które nie są dostępne bezpośrednio doświadczeniu empi-

Dr RENATA CZAPLIKOWSKA – Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Instytut Neofilologii, Katedra Językoznawstwa Niemieckiego; e-mail: renata.czaplikowska@up.krakow.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8109-7980>.

rycznemu. Dopiero w trakcie prowadzonych badań naukowych mogą one zostać pojęciowo wyróżnione i opisane. W syntetycznym ujęciu etapy rozwoju myśli glottodydaktycznej sięgają od refleksji nieformalnych, poprzez badania aplikatywne, po emancypację dydaktyki języków obcych jako dziedziny akademickiej. W trakcie rozwoju stopniowo zwiększała się u badaczy świadomość wielopłaszczyznowego i wielowymiarowego charakteru procesów nabywania, użycia i uczenia się języka obcego. Zdobyta wiedza stała się podstawą teoretyczną konstruowanych metod nauczania języka obcego w warunkach klasowych. Wreszcie pojawiła się potrzeba i konieczność rozumienia procesów użycia i przyswajania języka obcego na drodze poznania naukowego w ramach względnie autonomicznej dziedziny akademickiej. Glottodydaktyka czerpie przy tym z takich dyscyplin pokrewnych, jak lingwistyka teoretyczna i stosowana, psychologia (głównie kognitywna) oraz pedagogika.

Jednym z elementów warunkujących efektywność procesu dydaktycznego realizowanego w ramach zinstytucjonalizowanej edukacji formalnej, jak i w ramach samokształcenia są materiały dydaktyczne. Ich zawartość merytoryczna i szata graficzna w istotny sposób wpływają na jakość uczenia się i nauczania oraz na ostateczny rezultat podjętych działań. Zależność ta dotyczy w naturalny sposób również kształcenia na poziomie akademickim. Publikacja autorstwa Przemysława E. Gębala zatytułowana *Dydaktyka Języków Obcych. Wprowadzenie*, będąca serią uniwersyteckich wykładów o charakterze problemowym, uzupełnionych zadaniami i projektami do samodzielnego opracowania, jest przykładem profesjonalnie opracowanych materiałów dydaktycznych i wzbogaca dostępną dotąd na rynku wydawnictw naukowych ofertę podręczników akademickich dedykowanych szerokiemu gronu odbiorców. Wybrana przez autora forma wykładu problemowego umożliwia nawiązanie głębszego kontaktu z potencjalnymi odbiorcami przez rozszerzenie treści i zakresu ich aktywności. Wyrazem rozszerzonej aktywności jest dialog i zadania służące do postawienia, rozwiązania i weryfikacji problemu naukowego. Aktywność w tym kontekście jest rozumiana jako myślowe współtowarzyszenie wykładowcy w procesie formułowania problemów i hipotez oraz rozwiązywaniu problemów i sprawdzaniu wartości tych rozwiązań. Recenzowana książka jest adresowana zarówno do studentów specjalności nauczycielskiej jako przyszłych nauczycieli, praktykujących nauczycieli języków obcych, nauczających w różnych typach szkół i na różnych poziomach kształcenia w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej, jak też do nauczycieli akademickich zajmujących się kształceniem przyszłych nauczycieli języków obcych.

Publikacja Przemysława E. Gębala podejmuje zagadnienia zarówno z dziedziny pedagogiki ogólnej, ogólnej dydaktyki języków obcych i dyscyplin pokrewnych w zakresie obowiązującym na specjalizacjach nauczycielskich realizowanych w ramach neofilologii, lingwistik stosowanych i glottodydaktyki polonistycznej. Tym samym pod względem treści stanowi ona całościowy i kompleksowy przegląd najważniejszych kierunków rozwoju glottodydaktyki, wskazując jednocześnie na per-

spektywy i kierunki jej rozwoju. Należy podkreślić szczególną dbałość autora o zgodność omawianych treści nie tylko z wymaganiami określonymi w aktualnie obowiązujących standardach kształcenia nauczycieli, lecz także z innymi istotnymi dla kształcenia regulacjami prawnymi. Siedem zasadniczych rozdziałów podręcznika uzupełniają zadania i wykaz zalecanej do samodzielnej lektury literatury przedmiotu.

W rozdziale pierwszym autor w przekrojowy sposób szkicuje szersze tło dla podjętych w kolejnych rozdziałach zagadnień szczegółowych, omawiając w pierwszej części elementy realizowanej w Unii Europejskiej polityki językowej (w tym narzędzia europejskiej polityki językowej i kryteria jej rozwoju), aby w drugiej części przejść do omówienia specyficznych uwarunkowań nauczania języków obcych w polskim systemie edukacyjnym (w tym założeń programowych kształcenia językowego według wprowadzonej w 2017 r. podstawy programowej), a w kolejnej części poddać wnikliwej analizie preferencje językowe Polaków. Rozdział kończy syntetyczna prezentacja wybranych rozwiązań w zakresie organizacji i realizacji nauczania języka polskiego jako obcego.

Rozdział drugi został w całości poświęcony charakterystyce dydaktyki jako dziedziny badań naukowych. Swoje zasadnicze rozważania autor poprzedza precyzyjnymi ustaleniami terminologicznymi kluczowych pojęć, przechodząc następnie do omówienia struktury obszaru badawczego dydaktyki i wyczerpującego opisu głównych obszarów badawczych dydaktyki języków obcych. Końcowa część rozdziału została poświęcona zagadnieniom z zakresu metodologii badań dydaktycznych i glotto-dydaktycznych, w szczególności celom, metodom badawczym (takim jak metoda obserwacji, badanie w działaniu, należąca do metod biograficznych metoda indywidualnych przypadków i eksperyment), technikom badawczym (takim jak notatki badawcze, wywiad, arkusze obserwacji, testy językowe czy kwestionariusze) oraz opisowi współczesnych badań porównawczych, historycznych, etnograficznych, neurobiologicznych oraz psychofizjologicznych.

W rozdziale trzecim autor gruntownie i skrupulatnie omawia główne nurty teoretyczne współczesnej dydaktyki języków obcych, uwypuklając szczególnie dydaktykę postkomunikatywną i cechy poszczególnych odmian podejścia konstruktywistycznego. Zaprezentowane zostały czytelnikowi zarówno założenia psychologiczne i pedagogiczne tych nurtów, jak też ich implikacje dydaktyczne, które autor zestawiał w przejrzystej tabelarycznej formie. Część końcowa rozdziału jest poświęcona prezentacji podstaw pedagogiki humanistycznej, pedagogiki emancypacyjnej i pedagogiki postmodernistycznej jako teoretycznego zaplecza współczesnej dydaktyki języków obcych. Czytelnik pozna tu, z jednej strony, podstawy filozoficzne wspomnianych kierunków, z drugiej zaś poglądy zwolenników i propagatorów danej idei, jak i głosy wobec danej idei krytyczne.

Rozdział czwarty rozwija zagadnienia teoretyczne i praktyczne podejścia konstruktywistycznego, zaznajamiając czytelnika z koncepcją podejścia działaniowego, będącego rozwinięciem zorientowanego na uczącego się i jego potrzeby językowe

podjęcia komunikatywnego. Szczególnie wartościowe poznawczo są ujęte w podrozdziale 4.4. kwestie dydaktyki działaniowej: od niezbędnych klaryfikacji terminologicznych, wyjaśnień dotyczących istoty filozoficznej podejścia działaniowego, poprzez prezentację kompetencji ogólnych i językowych kompetencji komunikacyjnych według ESOKJ, po opis skali globalnych autoewaluacji biegłości językowej. Treści te są szczególnie istotne, gdyż kształtowanie kompetencji komunikacyjnej stanowi główną oś badań glottodydaktycznych, a samo pojęcie „kompetencja komunikacyjna” jest w dyskursie naukowym powszechnie używane już od lat 70. ubiegłego wieku. Stanowi ono też główny punkt odniesienia w zapisach *Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego*. Logicznym i praktycznym uzupełnieniem tych treści są przedstawione w podrozdziale 4.5 przykładowe formy realizacji założeń dydaktyki działaniowej w praktyce szkolnej poprzez otwarte formy nauczania wykorzystujące podejście zadaniowe i poprzez prace projektowe o różnym stopniu złożoności (tzw. mikro- i makroprojekty językowe).

W obszernym rozdziale piątym czytelnik zapoznaje się z wyznacznikami dydaktyki języków obcych. Po wstępnych wyjaśnieniach terminologicznych i charakterystyce metody komunikatywnej autor skupia swoją uwagę na poszczególnych elementach modeli i układów glottodydaktycznych, ukazując umiejętnie łączące je powiązania. Procesowi konstytuowania się dydaktyki języków obcych jako dyscypliny naukowej towarzyszyło kreowanie modeli i układów glottodydaktycznych, których głównym zadaniem było ukazanie koncepcji, prymarnych obszarów dociekań i zadań dla nowej dziedziny badawczej. W ciągu dotychczasowej historii glottodydaktyki opracowano kilka propozycji układów glottodydaktycznych (por. publikacje: Grucza; Woźniewicz; Pfeiffer; Gębał), które wskazują na ewolucję, uściślającą przedmiot badań glottodydaktycznych. Podczas gdy układ glottodydaktyczny autorstwa Gruczy z 1978 r. stanowi stosunkowo prosty model, obejmujący nauczyciela, ucznia i kanał, postulujący badanie relacji między tymi składowymi w ramach ich całościowo pojmowanego układu, system glottodydaktyczny według Woźniewicza z 1987 r. obrazuje szersze uwarunkowania wynikające z kontekstu instytucjonalno-społecznego, w jakim zasadnicza relacja między nauczycielem a uczniem zachodzi. Z kolei model Pfeiffera z 2001 r., zachowując centralną relację nauczyciel–uczeń, uwzględnia kolejne elementy, takie jak materiały glottodydaktyczne, podkreślając w ten sposób dynamikę zmieniającego się kontekstu instytucjonalno-społecznego.

Szczególnie wart odnotowania w recenzowanym podręczniku jest zawarty w podrozdziale 5.2 autorski model uczenia się i nauczania języków obcych, oparty na konstruktywistycznych koncepcjach pedagogicznych. Model glottodydaktyczny zaproponowany przez Przemysława E. Gębała składa się z czterech zasadniczych elementów: uczenie się, rozwój językowy i osobisty, współpraca z innymi oraz sprawczość, ujmując tym samym wszystkie kluczowe cele współczesnej edukacji językowej. Szczególnie warte podkreślenia jest docenienie przez autora znaczenia sprawczości dla sukcesu edukacyjnego. Poczucie sprawczości jest przejawem umiej-

scowienia kontroli, czyli przekonania, że wyniki działań danej jednostki nie są związane z zewnętrznymi czynnikami, lecz zależą bezpośrednio od tego, co ona sama robi. Uczniowie z wewnętrznym umiejscowieniem kontroli i silnym poczuciem sprawczości są przekonani, że to ich świadoma inicjatywa w uczeniu się, podejmowane decyzje i wybory, a nie wymagania stawiane przez nauczyciela, program nauczania itp., odgrywają kluczową rolę w osiągnięciu sukcesu edukacyjnego i samoregulacyjnym uczeniu się. Aspekt sprawczości nabiera szczególnego znaczenia w kontekście obecnie intensywnie rozwijających się form uczenia się na odległość, wymagających rozwiniętych kompetencji samoregulacji.

W dalszych podrozdziałach rozdziału piątego zawarto wyczerpujące informacje dotyczące uczenia się języków obcych jako wspierania otwartości na różnorodność kulturową, jako wspieranie różnojęzyczności, jako przygotowanie do kariery zawodowej i przygotowywanie do efektywnego posługiwania się technologią informacyjno-komunikacyjną oraz jako wspieranie rozwoju osobistego i jako czynnik włączania społecznego podejścia integracyjnego.

Rozdział szósty, stanowiący uszczegółowienie poprzedniego, ukazuje uczącego się jako podmiot działań dydaktycznych w świetle współczesnych koncepcji psycholingwistycznych i dydaktycznych. Czytelnik znajdzie tu z jednej strony obszerny opis procesu uczenia się w ujęciu neurobiologicznym wraz z wyjaśnieniem specyficznych neurobiologicznych uwarunkowań procesu uczenia się języków, z drugiej strony wyjaśnienie uwarunkowań osobowościowych i indywidualnych efektywnego uczenia się języków obcych. W dalszej części tego rozdziału (podrozdziały 6.4 do 6.7) czytelnik może zapoznać się z założeniami dydaktyczno-metodycznymi edukacji językowej poszczególnych grup wiekowych uczących się języków obcych, to jest dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, młodzieży szkolnej, dorosłych i seniorów jako uczących się języków obcych.

Rozdział siódmy został poświęcony wielu kluczowym zagadnieniom z obszaru pedeutologii i ukazuje nauczyciela języków obcych w podwójnej roli: jako pedagoga i jako specjalistę danego przedmiotu. Podjęta tu tematyka jest bardzo szeroka i obejmuje kompetencje zawodowe nauczyciela języków obcych i jego funkcje, dydaktyczne style kierowania i zarządzania klasą i grupą uczących się. Dalszą część rozdziału autor poświęcił omówieniu subiektywnych teorii nauczających i charakterystyce nauczyciela jako refleksyjnego praktyka. Rozdział ten dostarcza ponadto wielu cennych informacji na temat koncepcji kształcenia nauczycieli opracowanych na gruncie współczesnej psychologii, w tym koncepcji i modelu dobrostanu nauczającego w środowisku zawodowym. Czytelnik z pewnością doceni też zawartą w końcowej części rozdziału prezentację europejskiego profilu kształcenia nauczycieli języków i europejskich standardów pedeutologicznych.

Uzupełnienie treści wykładów stanowi blisko 100 tabel oraz ponad 130 zadań o różnorodnym charakterze i zróżnicowanym stopniu trudności, w tym siedem zadań o charakterze projektowym. Aktywizując wiedzę uprzednią czytelnika, zadania te

dobrze przygotowują do odbioru treści. Z kolei zadania na końcu rozdziałów i podrozdziałów skłaniają do refleksji i umożliwiają transfer zdobytej wiedzy. Autor bardzo umiejętnie stosuje różne formy socjalne, zachęcając tym samym do wymiany doświadczeń i pomysłów w pracy w grupach. Opracowane przez autora projekty pedeutologiczne mają zróżnicowany charakter i zachęcają na przykład do przygotowania miniwykładu na temat współczesnych realiów szkolnego kształcenia językowego w różnych, wybranych krajach europejskich (rozdział 1), stworzenia autorskiej koncepcji modelu opisującego funkcjonowanie dydaktyki języków obcych (rozdział 2), dokonania analizy wybranego podręcznika do nauki studiowanego języka (rozdział 4), przygotowania scenariusza treningu międzykulturowego wykorzystującego metodę asymilatorów kulturowych dla uczących się języka polskiego cudzoziemców zainteresowanych odkryciem kultury polskiej. Bogata literatura przedmiotu odwołuje czytelnika do prac najznakomitszych badaczy, takich jak Waldemar Pfeiffer, Franciszek Grucza, Hanna Komorowska oraz innych wybitnych przedstawicieli nauki polskiej.

Zaletami recenzowanej monografii są bezsprzecznie, z jednej strony, jej przejrzysta koncepcja, jasna i logiczna progresja i chronologia treści, ukazująca ewolucję i różnorodne kierunki rozwoju glottodydaktyki, oraz precyzyjnie i konsekwentnie stosowana aparatura pojęciowa; z drugiej zaś strony klarowny sposób prowadzenia wywodu i duża swoboda autora w poruszaniu się w złożonym obszarze opisywanej problematyki. Każdy rozdział stanowi zamkniętą całość i jej treść z powodzeniem może być przyswajana niezależnie od innych rozdziałów. Wybrane zagadnienia praktyczne i aplikatywne autor umiejętnie osadził w szerszym kontekście teoretycznym, co pozwoliło ukazać pełny obraz analizowanej problematyki. Dodatkową zaletą i dużym atutem recenzowanego podręcznika jest ciekawa i wewnętrznie spójna szata graficzna publikacji, ułatwiająca czytelnikowi odbiór i przyswojenie niełatwych i kompleksowych w swojej naturze treści.

Autor nie pominął żadnej z istotnych kwestii i przedstawia czytelnikowi bezsprzecznie pełny i wyważony obraz zagadnienia. W kompetentny sposób ilustruje specyfikę dydaktyki języków obcych. Ukazuje procesy nauczania języka obcego jako specyficzną, ale jednocześnie naturalną i uniwersalną aktywność człowieka, uwarunkowaną mentalnymi procesami przetwarzania informacji, formami zachowania i jej wytworami, w której użytkownicy języka biorą udział jako nadawcy i odbiorcy. Drobnym, ale cennym i wartościowym uzupełnieniem byłoby uwzględnienie w referowanych treściach również wyników metaanalizy Johna Hattie'ego *Visible Learning*² z 2008 r.. Badanie Johna Hattie'ego jest bowiem wyjątkowym osiągnięciem

² Efektem prac Hattie'ego było wyłonienie czynników wpływu oddziałujących w największym stopniu na efektywność nauczania. Na podstawie metaanaliz Hattie wyodrębnił 138 czynników wpływu, które pogrupował, przyporządkowując każdą zmienną wpływu jednemu z sześciu następujących kryteriów: dom rodzinny, uczniowie, szkoła, program nauczania, nauczyciele i lekcja. Dla każdego indywidualnego czynnika wpływu badacz określił następnie jego siłę oddziaływania,

nięciem, gdyż wcześniej nie przeprowadzono tak szeroko zakrojonej analizy badań nad warunkami skutecznego i efektywnego nauczania w szkole, a przedstawione wyniki – choć nie odnoszą się *stricte* do nauczania języków obcych – stanowią kompleksową bazę empirycznych danych z badań edukacyjnych i znacząco wzbogacają rozumienie złożonych uwarunkowań procesów uczenia się i nauczania. Najistotniejsza konkluzja wynikająca z badań Johna Hattie’ego sprowadza się do stwierdzenia, że kluczowym czynnikiem warunkującym powodzenie w nauce jest samoocena, czyli subiektywne spojrzenie ucznia na własną osobowość, jego afektywna reakcja na samego siebie, obraz siebie, schemat własnego „ja” i poczucie własnej wartości, co koreluje z wzmiankowanym powyżej aspektem sprawczości i wewnętrznym umiejscowieniem kontroli.

Podsumowując lekturę podręcznika Przemysława E. Gębala *Dydaktyka języków obcych. Wprowadzenie*, należy w pierwszej kolejności podkreślić, że książka ukazuje i dobrze odzwierciedla rzeczywisty status glottodydaktyki i wyśmienicie ilustruje jej rozwój na przestrzeni ostatniego półwiecza. W tym czasie wykształciła się ona jako *de facto* autonomiczna dyscyplina naukowa na pograniczu nauk społecznych i humanistycznych z własną specyfiką przedmiotową i metodologiczną. Wnikliwa lektura podręcznika dobrze uświadamia uważnemu czytelnikowi, że proces uczenia i nauczania języków obcych jest procesem skomplikowanym, wieloaspektowym i wielowymiarowym i że do jego lepszego zrozumienia i zoptymalizowania konieczne jest odwoływanie się do wielu koncepcji i teorii, z których znaczna część została wypracowana w obrębie innych dyscyplin humanistycznych, takich jak językoznawstwo, psychologia, psycholingwistyka, socjologia, socjolingwistyka czy antropologia kultury.

Publikacja ma bezsprzecznie dużą wartość merytoryczną i dydaktyczną. Może z powodzeniem być uznana za przykład wzorcowego podręcznika akademickiego, przydatnego zarówno w kształceniu, jak też w samokształceniu. Stanowi dowód, że klasyczny wykład akademicki – podstawowa forma i metoda kształcenia akademickiego, której istotą jest logiczne, systematyczne i jasne przedstawienie studentom określonego problemu naukowo-dydaktycznego – nie jest w żadnym wypadku formą archaiczną i może być przygotowany w sposób angażujący odbiorcę, wymagający od niego znacznego wysiłku umysłowego, a jednocześnie atrakcyjny i przystępny nawet dla najmłodszego pokolenia adeptów zawodu nauczycielskiego. Czytelnik otrzymuje kolejną ważną i wartościową publikację autora, stanowiącą cenne i oczekiwane uzupełnienie jego wcześniejszych książek. Z powyższych względów monografię Przemysława E. Gębala należy uznać za wartościową i godną polecenia pozycję wydawniczą.

która reprezentuje wielkość wpływu danej zmiennej. Na tym tle zidentyfikował czynniki o wysokim, średnim i niskim efekcie wpływu.

BIBLIOGRAFIA

- Grucza, Franciszek. „Glottodydaktyka, jej zakres i problemy”. *Przeгляд Glottodydaktyczny*, 1, 1978, ss. 7-12.
- Hattie, John. *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge, 2008.
- Pfeiffer, Waldemar. *Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki*. Wydawnictwo Wagros, 2001.
- Woźniewicz, Władysław. *Kierowanie procesem glottodydaktycznym*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe [PWN], 1987.

EWA DŹWIERZYŃSKA

PROCES OSIĄGANIA BIEGŁOŚCI JĘZYKOWEJ POPURZEC INTEGRACJĘ PRZEDMIOTOWO-JĘZYKOWĄ

Rec.: Barbara Muszyńska i Katarzyna Papaja. *Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe. Content and Language Integrated Learning (CLIL). Wprowadzenie*. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2019. 210 ss. ISBN: 78-83-01-20739-7

DOI: <https://doi.org/10.18290/rh216910-17>

Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe (CLIL, ang. *Content and Language Integrated Learning*), które polega na przekazywaniu treści z nauczanych przedmiotów w języku obcym, jest obecnie coraz bardziej powszechnie stosowane w Europie, zaś w naszym kraju w dalszym ciągu jest mało rozpowszechnione i postrzegane jako nowatorskie. W Polsce pierwsze klasy dwujęzyczne powstały w liceach w 1991 r.¹ i do dziś CLIL najczęściej stosuje się w szkołach średnich, mimo że wysoki poziom motywacji i łatwość przyswajania języków obcych przez dzieci przemawiają za szerszym jego wykorzystaniem poprzez stopniowe wdrażanie już w szkołach podstawowych.

Dr hab. EWA DŹWIERZYŃSKA, prof. UR – Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Filologiczny (Kolegium Nauk Humanistycznych), Instytut Neofilologii, Zakład Językoznawstwa Stosowanego; e-mail: edzwierzynska@ur.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6408-0295>.

¹ Szczegółowy opis powstania i funkcjonowania pierwszych klas dwujęzycznych w Polsce zob. Walczyńska 54-65.